

ივანე მჭედელაძე

Ivane Mchedeladze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

გრიც ხალიმონენკოს
„ქართული ლიტერატურის ისტორია“

„History of Georgian Literature" by Hryts Khalimonenko

Development of Kartvelology has a national significance along with the scientific. In the political and cultural environment caused by the transnational processes of modern globalization, it is important to determine the place of each national culture. This becomes particularly relevant in the case of preserving the identity of the original cultures of a small number of countries. From this point of view, studying the self-contained culture of Georgia, as a small country and adapting it to the cultural achievements of modern humanity is the main challenge of both Georgian and foreign Kartvelology studies.

Both, the traditions and the modern state of Kartvelology studies abroad are well known for us. It should be noted that Ukrainian Kartvelology studies have a rich and long tradition, which is still not properly studied in Georgian literary studies. The existing scientific literature on the reflection of Georgian literature and culture in Ukraine is somehow influenced by ideology, precisely because of the Soviet ideological science, many facts were unknown and not accessible to researchers. These materials are, in fact, unknown even to Georgian scientific circles.

In the report, I discuss the unique monograph "**History of Georgian Literature**" (Kiyv, 2021) by the Ukrainian Kartvelologist Hryts Khalimonenko, which in terms of scope, depth and volume of research can only be compared to Donald Rayfield's "*THE LITERATURE OF GEORGIA*". In

order to fully analyze the work, I will consider the tradition of Kartvelology studies and the study of Georgian literature in Ukrainian science. In order to analyze this issue in depth, in the report I will also discuss the unknown archival materials that I have found. This kind of approach shows, on the one hand, the relationship of the mentioned work with the already existing tradition, and on the other hand, highlights a new stage of modern Ukrainian Kartvelology studies.

საკვანძო სიტყვები: ქართული ლიტერატურა, გრიც ხალიმონენკო, უკრაინული ლიტერატურათმცოდნეობა

Key words: Georgian literature, Hryts Khalimonenko, Ukrainian literary criticism

ქართველოლოგიის განვითარებას მეცნიერულთან ერთად სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობაც აქვს. ქართული თვითმყოფადი კულტურის შესწავლა და ცივილიზებული კაცობრიობის კულტურულ მონაპოვართან ადაპტირება მშობლიური და უცხოური ქართველოლოგიის ერთგვარ გამოწვევადაც შეიძლება ჩაითვალოს.

საქართველოს შესახებ საზღვარგარეთულ მეცნიერებაში უკრაინულ ქართველოლოგიას მდიდარი და ხანგრძლივი ტრადიცია აქვს, რაც ჯერ კიდევ არ არის სრულყოფილად შესწავლილი. ქართული ლიტერატურისა და კულტურის კვლევის შესახებ უკრაინაში არსებული სამეცნიერო ლიტერატურის უმეტესობა ერთგვარად იდეოლოგიურ გავლენას განიცდის. სწორედ საბჭოთა იდეოლოგიური მეცნიერების გამო, მკვლევართათვის უამრავი ფაქტი უცნობი და /ან ყურადღების მიღმა დარჩა. შესაბამისად, ქართული სამეცნიერო წრეებისთვისაც ეს მასალები, ფაქტობრივად, უცნობია.

2020 წელს, უკრაინაში, ქ. კიევში გამოიცა 740 გვერდიანი ნაშრომი „ქართული ლიტერატურის ისტორია“; ავტორი – უკრაინელი აღმოსავლეთმცოდნე და ქართველოლოგი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი – გრიგორი ხალიმონენკო. წიგნს ბევრი თვალსაზრისით

შეიძლება ეწოდოს უნიკალური გამოცემა. ამ მასშტაბის ასეთი ვრცელი გამოკვლევა ქართული მწერლობისა და კულტურის შესახებ არც უკრაინულ და არც სხვა ქვეყნების ქართველოლოგიაში არ მოიპოვება. წიგნი შეიძლება მხოლოდ დონალდ რეიფილდის „*The Literature Of Georgia*“ შეედაროს, თუმცა არც ის არის ასეთი მასშტაბური.

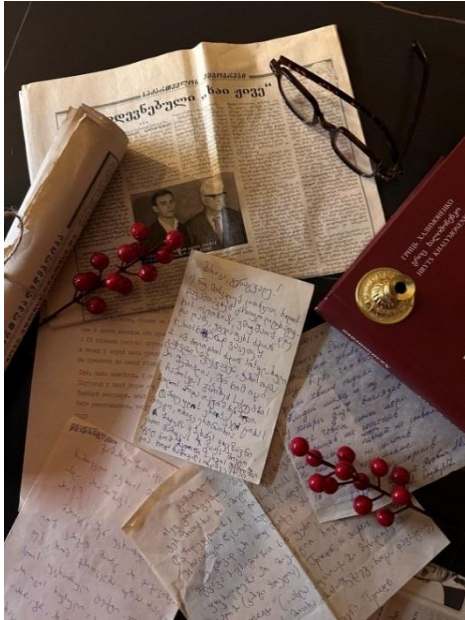
ავტორის შესახებ

გრიც ხალიმონენკოს გზა საქართველოსთან, ქართულ კულტურასთან, იწყება მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრიდან. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორის – ევგენი ხარაძისა და პროფესორ ოთარ ბაქანიძის ინიციატივით დაიწყო ნოვატორული პროექტი – სტუდენტთა გაცვლა. ეს გულისხმობდა საბჭოთა რესპუბლიკების უნივერსიტეტებს შორის სტუდენტების გაცვლას ამ ქვეყნების ენებისა და კულტურათა შესწავლის მიზნით. იდეის რეალიზება კიევისა და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტებს შორის ურთიერთთანამშრომლობით დაიწყო. სწორედ ამის შედეგად აღმოჩნდა საქართველოში კიევის უნივერსიტეტის სტუდენტი გრიგორი ხალიმონენკო (ბაქანიძე, 2015). ისტორიამ ნამდვილად დაადასტურა, რომ პროექტი მეტად პროდუქტიული აღმოჩნდა. დღეს სრულიად გადაუჭარბებლად შეიძლება საუბარი მის დიდ შედეგებზე. გ. ხალიმონენკოს ეს წიგნიც სწორედ ამის დასტურია.

მომავალი ქართველოლოგის, თსუ-ს უკრაინელი სტუდენტის ქართული ენის პედაგოგი იყო ცნობილი ქართველი მეცნიერი ვარლამ თოფურია. ქართული ენისა და კულტურის შესწავლის შემდეგ უკრაინელი სტუდენტი მეორედ დაბრუნდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტზე თურქული ენის შესასწავლად. ეს სრულიად ახალი ეტაპია შემდგომში უკვე ცნობილი აღმოსავლეთმცოდნის, გრიგორი ხალიმონენკოს, პროფესიულ ბიოგრაფიაში.

თურქოლოგიით დაინტერესებამ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის უკრაინელი სტუდენტი მიიყვანა აკადემიკოს სერგი ჯიქიას შეგირდობამდე. ამ წიგნზე მუშაობისას გრიც ხალიმონენკოს საქართველოსთან, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან კავშირების შესახებ მასალების მოძიებაში დიდად დამეხმარა აკადემიკოს

სერგი ჯიქიას ოჯახი. მისი ქალიშვილის, პროფ. მარიკას ჯიქიას,¹ მიერ მოწოდებული საარქივო მასალები უფრო ნათელს გახდის განსახილველ ისტორიას. პროფ. მარიკა ჯიქიას პირად არქივში ინახება უკრაინელი მეცნიერის ჯერ კიდევ გამოუქვეყნებელი ხელნაწერი, მოგონება საქართველოსა და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის

შესახებ, სათაურით „*ორმა ქართველმა ცხოვრების გზა მიჩვენა*“. ამ წერილში უკრაინელი მეცნიერი იგონებს, რომ საქართველოთი ბავშვობიდანვე ყოფილა დაინტერესებული, რომ რაც კი უკრაინულ ბიბლიოთეკებში ქართული ნაწარმოებები მოიპოვებოდა (*უმეტესობა რუსულ თარგმანებში*), წაუკითხავს. დიდი შთაბეჭდილება მოუხდენია ალექსანდრე ყაზბეგისა და გიორგი წერეთლის ნაწარმოებებს. აქვე აღნიშნავს მეტად საყურადღებო ფაქტს თავის ბიოგრაფიაში, ეს არის ქართველ მეცნიერთა სკოლა. მაღლიერებით იგონებს, თუ როგორ ასწავ-

ლა აკადემიკოსმა სერგი ჯიქიამ სამეცნიერო ლიტერატურაზე მუშაობა და, ზოგადად, მეცნიერული კვლევა-ძიება. „ქართული ლიტერატურის ისტორიამდე“ მან „თურქული ლიტერატურის ისტორია“ გამოსცა და ის თავისი დიდი მასწავლებლის, აკადემიკოს სერგი ჯიქიას ხსოვნას მიუძღვნა.

გრიც ხალიმონენკოს ნაშრომის შესახებ ქართულ პრესაში რამდენიმე მნიშვნელოვანი გამოხმაურება დაიბეჭდა. აღსანიშნავია გაზეთ „ლიტერატურული საქართველოს“ 2020 წლის 21-ე ნომერში აკადემიკოს რაულ ჩილაჩავას სტატია „საზღვარგარეთული ქართველოლოგიის უნიკალური შენაძენი“, რომელშიც საინტერესოდაა შეფასებული უკრაინელი ქართველოლოგის უზარმაზარი შრომა ქართუ-

¹ დახმარებისთვის ავტორი განსაკუთრებულ მადლობას უხდის პროფ. მარიკა ჯიქიას.

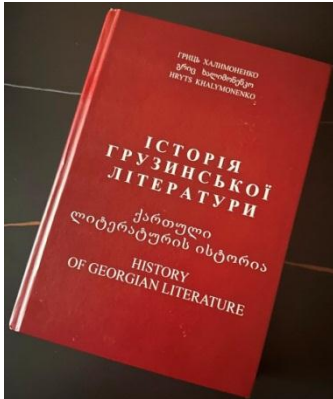
ლი მწერლობის კვლევისა და თარგმნის სფეროში. რაულ ჩილაჩავა წერს:

„წიგნი დაწერილია ადამიანის მიერ, რომელსაც სხვადასხვა მკვლევრის ნაშრომიდან ამოკრეფილი აზრებით კი არ შეუკოწიწებია საკუთარი თხრობა, არამედ მთელი ცხოვრება უფიქრია მასზე, საკუთარ სულსა და გონებაში გამოუტარებია უამრავი ქართული ლექსი, მოთხრობა თუ რომანი, ბევრი მათგანი შესანიშნავად უთარგმნია და გამოუქვეყნებია კიდევ მშობლიურ ენაზე. ამიტომაცაა მოყვანილი ციტატების უმეტესობა – „ვეფხისტყაოსნით“ დაწყებული და თანამედროვე მწერლებით დამთავრებული – ხალიმონენკოსეული...“ (ჩილაჩავა, 2020, გვ. 12).

მართლაც, სრულიად განსაკუთრებულია და შთამბეჭდავი გ. ხალიმონენკოს მთარგმნელობითი საქმიანობა. მნელია ერთ პუბლიკაციაში გადმოიცეს მის მიერ ქართული ენიდან უკრაინულად თარგმნილ ნაწარმოებთა მთლიანი ჩამონათვალი. მას უთარგმნია ვაჟა-ფშაველას და სხვა ქართველ კლასიკოსთა ნაწარმოებები, პროზა და პოეზია, თანამედროვე ქართველი ავტორები და სხვ. შთამბეჭდავია კვლევაში მოშველიებული ციტატების რაოდენობა თავის მიერვე თარგმნილი ნაწარმოებებიდან. ათწლეულების განმავლობაში ქართულიდან ნათარგმნი ნაწარმოებები დაბეჭდილია უკრაინულ ანთოლოგიებსა და ლიტერატურულ პერიოდიკაში. ასეთი მასშტაბური ხასიათის გამო გრიც ხალიმონენკოს მთარგმნელობითი საქმიანობა უკრაინული მეცნიერების ყურადღების ცენტრში მალევე მოექცა. მისი მთარგმნელობითი მეთოდისა და ინდივიდუალური სტილის შესახებ ვრცელი და ფუნდამენტური მეცნიერული კვლევა მოცემულია ლ. ჰრიციკის საკანდიდატო დისერტაციაში „ქართული მხატვრული პროზა თანამედროვე უკრაინულ თარგმანებში“ (Грицик, 1973).

„ქართული ლიტერატურის ისტორიის“ გამოცემას გამოეხმაურა ქართველი უკრაინისტი, ფილოლოგიის დოქტორი, სოფიო ჩხატარაშვილი სტატიაში „საუკუნის მოვლენად შეფასებული გრიცკო ხალიმონენკოს წიგნის გამოცემა“ (ჩხატარაშვილი, 2020).

ქართული ლიტერატურის ისტორია¹ (Історія грузинської літератури)

ავტორი წინასიტყვაობას მეტად პათეტიკურად იწყებს: „ცნობილმა უკრაინელმა შოუმენმა სერგი პრიტულამ 2019 წელს ლვოველ სტუდენტებს ასეთი რამე უთხრა: „*არსებობს სამყაროში ორი ქვეყანა, სადაც უკრაინელები უფრო მეტად უყვართ, ვიდრე უკრაინაში. ესაა საქართველო და კანადა*“ (Халимоненко, 2020, გვ. 9). მაშასადამე, წინასიტყვაობაში მოცემულია მეგობრობის ტრადიციული დისკურსი – ქართველი და უკრაინელი ხალ-

ხის ურთიერთობების ათასწლოვანი ტრადიციები და საუკუნეთა განმავლობაში მისი არსებობის, გაგრძელებისა და ტრანსფორმაციების ისტორიული რეტროსპექტივა:

„ეს ყველაფერი (იგულისხმება მეგობრობის მდიდარი და მრავალფეროვანი ისტორია, ი.მ.) ათწლეულების მანძილზე შთააგონებდა წინამდებარე „ქართული ლიტერატურის ისტორიის“ ავტორს ბოლოს და ბოლოს დაემთავრებინა ეს ნაშრომი. მე ხომ მას ვწერდი საქართველოს დედაქალაქში სწავლის დროს გატარებული ბედნიერი წლებისადმი სიყვარულითა და მადლიერებით. და კიდევ: მადლიერებისა და სიყვარულის გარდა, საკუთარ მოვალეობად ვთვლიდი გამომეხატა აღტაცება ერთ-ერთი უძველესი ლიტერატურით, რომლითაც მსოფლიო კულტურის საგანძური გაამდიდრა არცთუ ისე მრავალრიცხოვანმა ქართველმა ერმა. ამასაც ვიტყვოდი: უკრაინული ლიტერატურის სრულად შეცნობა შესაძლებელია მხოლოდ ქართული მწერლობის შეცნობასთან ერთად“ (Халимоненко, 2020, გვ. 12).

ბოლო ფრაზა დიდი უკრაინელი მეცნიერის, მსოფლიო მასშტაბის ორიენტალისტისა და ქართული მწერლობის მკვლევრის, აგათან-

¹ სტატიაში გამოყენებული ფოტოების გამო ავტორი განსაკუთრებულ მადლობას უხდის ფოტოგრაფ გიორგი ლომთაძეს.

გელ კრიმსკის, მოსაზრების ერთგვარი ალუზიაა. საბჭოთა რეჟიმის მიერ რეპრესირებული მეცნიერი, ა. კრიმსკი, ჯერ კიდევ 1940-იანი წლების დასაწყისში მსჯელობდა უკრაინაში ქართველოლოგიის, როგორც სამეცნიერო დარგის, მნიშვნელობის შესახებ უკრაინის ისტორიისა და კულტურის შესასწავლად. მასვე ეკუთვნის ფუნდამენტური ნაშრომები ქართული მწერლობისა და საქართველოს ისტორიის შესახებ, რომელთა გამოქვეყნებაც ტრაგიკული ბიოგრაფიის გამო ვერ მოასწრო და დღემდე არქივებშია გაბნეული. 1941 წელს ა. კრიმსკი წერდა, რომ კიევის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ქართველოლოგიის კათედრის გახსნა აუცილებლობით იყო განპირობებული. მრავალწლიანი ტანჯვის შემდეგ ამ წერილის გამოქვეყნებიდან მალევე მეცნიერი საბჭოთა რეპრესიებს ემსხვერპლა, მისი ნაშრომები და, ზოგადად, სახელის ხსენებაც კი, ათწლეულების განმავლობაში აკრძალული იყო.

მარიკა ჯიქიას არქივში დაცულ მოგონებაში გ. ხალიმონენკო აღნიშნავს, რომ აგათანგელ კრიმსკის ტრაგიკული აღსასრულის შემდეგ უკრაინაში აღმოსავლეთმცოდნეობა, ფაქტობრივად, ნანგრევებში მოექცა. წერილში დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ აღმოსავლეთმცოდნეობის განვითარებაში შეტანილ საკუთარ წვლილსაც აღნიშნავს. გრიც ხალიმონენკო გახდა უკრაინის უპირველესი უმაღლესი სასწავლებლის – კიევის ტარას შევჩენკოს სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტის პირველი დეკანი. მისი მოგონებით, პირველი, რაც კი გაუკეთებია ამ პოზიციაზე დანიშვნის შემდეგ, იყო ქართული ენისა და ლიტერატურის სპეციალობის გახსნა. წლების განმავლობაში ქართულ ენასა და ლიტერატურას ამ მიმართულებაზე ასწავლიდნენ ცნობილი მეცნიერები – ლუდმილა ჰრიციკი, პროფესორი ალექსანდრე მუშკუდიანი და აკადემიკოსი რაულ ჩილაჩავა. ყოველგვარი პათეტიკის გარეშე შეიძლება ითქვას, რომ თითქმის ნახევარი საუკუნის შემდეგ სწორედ ხალიმონენკომ მოიყვანა სისრულეში უკრაინელი მეცნიერის, თავისი დიდი წინამორბედის, აგათანგელ კრიმსკის ჩანაფიქრი.

გრიც ხალიმონენკოს „ქართული ლიტერატურის ისტორია“ შედგება თორმეტი თავისაგან. ავტორს შემუშავებული აქვს ლიტერატურის ისტორიის პერიოდიზაციის საკუთარი სტრატეგია. პირველ თავში – ძველი ქართული მწერლობა – მოკლედ მსჯელობს აპოკრიფები-

სა და ჰაგიოგრაფიული ტექსტების, მარტიროლოგიის ჟანრის განვითარების შესახებ, მოკლედ განიხილავს „შუშანიკის წამებას“, შემდეგ ცხოვრებათა ჟანრს („*ნინოს ცხოვრება*“; „*გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება*“). მისი მოსაზრებით, წამებათა და ცხოვრებათა ჟანრის აღმოცენება განპირობებული იყო შემდეგი მიზეზით – საქართველოს უნდა მოეხდინა თავისი ეკლესიის ნაციონალიზაცია და ჰყოლოდა საკუთარი წმინდანები. ქართლის გაქრისტიანების ისტორიის განიხილვისას ეხება „ნინოს ცხოვრებას“ და ასკვნის, რომ ტექსტის დიდი ნაწილი შედგება ლეგენდებისა და აპოკრიფებისაგან. შესაბამისად, მისი აზრით, ამ ძეგლს უფრო მეტად ლიტერატურული ფუნქცია აქვს, ვიდრე ისტორიოგრაფიული (Халимоненко, 2020, გვ. 25). ამ ნაწილში გადმოცემულია ქართული მწერლობის მოკლე ისტორიულ-ლიტერატურული ანალიზი. ცალკე პარაგრაფად არის გამოყოფილი ისტორიოგრაფია, ანუ საისტორიო მწერლობა. პირველი ტექსტი, რომელსაც იგი განიხილავს, არის სუმბატ დავითის ძის „*ბაგრატიონთა ცხოვრება*“, შემდეგ – ლეონტი მროველის „*ცხოვრება ქართველთა მეფეთა*“. მოკლედ საუბრობს სხვა ტექსტების შესახებაც („*ისტორია დავით აღმაშენებლისა*“, „*ისტორიანი და აზმანი მარავანდედთანი*“, „*ცხოვრება მეფეთ მეფის თამარისა*“). კვლევის ამ ნაწილს მხოლოდ ინფორმაციული ხასიათი აქვს, რომელიც ასევე შეიცავს ფილოსოფიური მწერლობის, კერძოდ, ეფრემ მცირის ნააზრევის შესახებ მოსაზრებებს: „ეს დიდი ფილოსოფოსი კარგად იცნობდა არა მხოლოდ ბიზანტიურ ფილოსოფიას, არამედ ანტიკური სამყაროს (პლატონის, არისტოტელეს) ესთეტიკურ პრინციპებსაც, რაც არეკლილია ამ პერიოდის ქართულ მწერლობაში“ (იქვე, გვ. 30).

ძველი ქართული მწერლობის მეორე პერიოდად უკრაინელი მკვლევარი მოიაზრებს X საუკუნის 80-იანი წლებიდან XIII საუკუნის პირველ ნახევრამდე მონაკვეთს, რომლის მწვერვალაცაა შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“. ამ პერიოდის მწერლობას განიხილავს საქართველოს ისტორიასთან, სოციალურ-ეკონომიკურ ვითარებასთან კავშირში და უწოდებს კლასიკური ეპოქის ლიტერატურას, რომელიც განვითარდა ქართული სახელმწიფოებრიობის ზენიტში ყოფნის პერიოდში. მისი აზრით, სწორედ საქართველოში განხორციელდა აღმოსავლეთისა და დასავლეთის კულტურულ მიღწევათა სიმბიოზი. ამ ნაშრომით უკრაინულ ლიტერატურათმცოდნეობით

სივრცეში პირველად გააანალიზდა ჩახრუხადის, იოანე შავთელის, მოსე ხონელის და კიდევ ბევრი ქართველი ავტორის შემოქმედება.

კარგად არის ცნობილი, რომ რუსთველოლოგიას უკრაინაში საკმაოდ მდიდარი ტრადიციები აქვს და ეს საკითხი არაერთგზის არის შესწავლილი ქართველი უკრაინისტებისა (ოთარ ბაქანიძის, რევაზ ხვედელიძის, რაულ ჩილაჩავასა) თუ უკრაინელი ქართველოლოგების (ლუდმილა ჰრიციკის, უკრაინაში მოღვაწე პროფესორის, ალექსანდრე მუშკუდიანის) ფუნდამენტურ ნაშრომებში. არც გრიც ხალიმონენკოა გამონაკლისი. მის წიგნში საგანგებო თავი ეძღვნება „ვეფხისტყაოსანს“, რომელშიც მკვლევარი აღნიშნავს, რომ ქართველთა გამორჩეულ პოემაში გადაიკვეთა ორი დიდი სამყაროს – ევროპულის/ქრისტიანულისა და აღმოსავლურის, კერძოდ, სპარსულ-არაბული კულტურების სულიერი ღირებულებები (იქვე, გვ.45). როგორც ცნობილია, „ვეფხისტყაოსნის“ კვლევის გარდა, ხალიმონენკოს ეკუთვნის პოემის ადაპტირებული პროზაული თარგმანი უკრაინულ ენაზე. იგი აკეთებს საინტერესო შედარებებს აღმოსავლურ ლიტერატურებთან, სუფიზმთან და ცალსახად აღნიშნავს პოემის სიუჟეტის ორიგინალურ ქართულ წარმომავლობას, რაც მეტად საკამათო იყო უცხოელ მკვლევართა ნაშრომებში. პოემის აღმოსავლურობის თეორიამ გეოპოლიტიკური მნიშვნელობა შეიძინა. ეს განპირობებული იყო რუსული „კულტურული იმპერიალიზმის“ (*ედუარდ საიდის ტერმინი*) ორიენტალისტური პარადიგმით. ქართული პოემის სიუჟეტის სპარსული წარმომავლობის თეორია საქართველოს ორიენტალიზაციის მიზანმიმართულ მცდელობადაა მიჩნეული თანამედროვე მეცნიერებაში (Каренлашвили, 2014). აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, თანამედროვე ცივილიზებულ სამყაროს მივაწვდინოთ მეცნიერულად დასაბუთებული ინფორმაცია საქართველოს, მისი კულტურის ევროპული წარმომავლობის შესახებ. ხალიმონენკოს ფუნდამენტური ნაშრომი სწორედ ამის თვალსაჩინო მაგალითია. დღეს ხომ საქართველოცა და უკრაინაც ერთდროულად ცდილობენ ევროპულ ოჯახში კუთვნილი ადგილის მოპოვებასა და დამკვიდრებას. სწორედ ეს წიგნი აჩვენებს მრავალმილიონიან უკრაინელ მკითხველსა და ჩვენს ერთ-ერთ გამორჩეულ მხარდამჭერ ქვეყანას, ქართული მწერლობის, კულტურისა და ისტორიის როგორც ევროპულ, ისე ზოგადად, უძველეს კულტურებთან ღრმა სინქრონულსა და დიაქრონულ კონტაქტებს.

როგორც ლიტერატურის თეორიდანაა ცნობილი, მხატვრული ტექსტის ტიპოლოგიური შესწავლა ეფუძნება კონტექსტუალურ ანალიზს, რომელიც იკვლევს ლიტერატურული მოვლენების ინდივიდუალურ თავისებურებებს, მათ სისტემურ გაშლასა და სტრუქტურირებას. ამგვარი მიდგომა ლიტერატურულ-ესთეტიკური თუ ისტორიულ-ლიტერატურული ტიპების ანალიზის შესაძლებლობას იძლევა და ნაყოფიერ საფუძველს ქმნის შედარებითი კვლევების საწარმოებლად (Будний, Ільницький, 2008, გვ. 111-124). უკრაინელი მეცნიერი სწორედ ამგვარი მიდგომით პროფესიონალურად განიხილავს ლიტერატურის კომუნიკაციურ ბუნებას. მის მიერ დაწერილ ლიტერატურის ისტორიას აქვს მკაფიოდ გამოხატული კომპარატივისტული ასპექტები. ნაშრომში ავტორი არაერთგზის ავლებს პარალელებს უკრაინულ ლიტერატურასთან. ასეთი მიდგომა ლიტერატურის ისტორიის შედარებითი კონტექსტის გამოვლინებაც და, ამავდროულად, მისი აქტუალურობის მტკიცების მყარი არგუმენტიცაა.

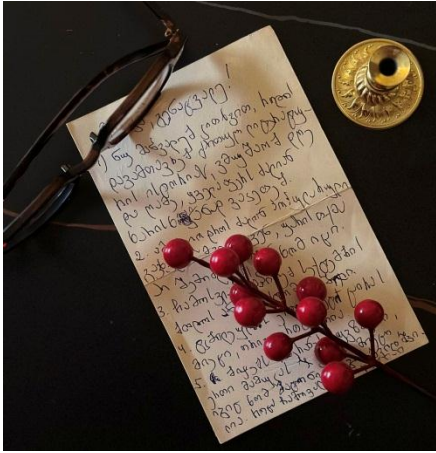
აღსანიშნავია, რომ უკრაინული ქართველოლოგია, ძირითადად, მე-19 და მე-20 საუკუნეების ქართული ლიტერატურისა და უკრაინულ ლიტერატურასთან მისი კონტაქტური და ტიპოლოგიური მიმართებების კვლევებით იყო წარმოდგენილი. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ხალიმონენკოს „ქართული ლიტერატურის ისტორია“ ერთადერთი ნაშრომია, რომელშიც ქართველ ავტორთა შემოქმედების ასეთი მდიდარი და მრავალფეროვანი პალიტრაა წარმოდგენილი. ამ ნაშრომში განხილული ზოგიერთი ქართველი ავტორი და მათი ტექსტები ამ დრომდე სრულიად უცნობი იყო უკრაინელი სამეცნიერო საზოგადოებისა თუ მკითხველისათვის.

ხალიმონენკო პირველი უკრაინელი მკვლევარია, რომელმაც ფუნდამენტურად შეისწავლა ძველი ქართული მწერლობა, ასევე, გაანალიზა მეფეთა პოეზია თუ მამუკა ბარათაშვილის, საიათნოვას, ბესარიონ გაბაშვილის, გიორგი ერისთავისა და დანიელ ჭონქაძის შემოქმედება, რაც ზედმეტი პათეტიკის გარეშე უპრეცედენტოდ შეიძლება ჩაითვალოს. წიგნმა ნამდვილად შექმნა მყარი მეცნიერული ტრადიცია შემდგომი უფრო ფართომასშტაბიანი და კონცეპტუალური კვლევების საწარმოებლად. ამ ნაშრომის საფუძველზე თავისუფლად შეიძლება შეიქმნას უმაღლესი განათლების სხვადასხვა საფეხურის სასწავლო

კურსი ქართული ლიტერატურის ისტორიაში, რომელიც, სამწუხაროდ, დიდი ხანია ამოღებულია უკრაინული კურიკულუმებიდან.

შთამბეჭდავია მეოცე საუკუნის ქართული ლიტერატურის ანალიზის ხალიმონენკოსეული პარადიგმა – *მეოცე საუკუნის ლიტერატურა. მოდერნიზმი. ეროვნული კატასტროფის პერიოდის პოეზია და პროზა*. ამ სათაურით გამოყოფილ ნაწილში მკვლევარი განიხილავს გრიგოლ რობაქიძის შემოქმედებას (რომელიც ასევე უცნობი იყო უკრაინულ ლიტერატურათმცოდნეობაში), გალაკტიონ ტაბიძის, ცისფერყანწელთა პოეზიასა თუ ქართულ ფუტურიზმს. ეს ნაწილი მაგონებს უკრაინულ ლიტერატურათმცოდნეობაში დამკვიდრებულ ამავე პერიოდის ლიტერატურული პროცესების ანალიზს ასეთივე მეტაფორული სათაურით „*დაცხრილული აღორძინება*“. ეს სახელწოდება მომდინარეობს საბჭოთა რეჟიმის მიერ 1920-30-იან წლებში რეპრესირებული უკრაინელი მწერლების ნაწარმოებთა ანთოლოგიის სათაურიდან, რომელიც შეურჩიეს მისმა შემდგენლებმა – პოლონელმა საზოგადო მიღვაწემ ერჟი გედროიცმა და უკრაინული ემიგრაციის გამოჩენილმა წარმომადგენელმა იური ლავრინენკომ (კრებული 1957 წელს გამოიცა პარიზში, ცნობილ ემიგრანტულ გამომცემლობაში „კულტურა“). ლოგიკურად მიმაჩნია ქართული მწერლობის ხალიმონენკოსეული ანალიზის მისადაგებაც უკრაინულ ლიტერატურათმცოდნეობით ტრადიციასთან სწორედ ამგვარი დასახელებით.

უკრაინელი მეცნიერის მიერ შესწავლილი შემდგომი პერიოდია მეოცე საუკუნის 50-80-იანი წლების მწერლობა, რომელსაც მკვლევარი აღორძინებას უწოდებს და განხილული აქვს – ანა კალანდაძის, შოთა ნიშნიანიძის, გურამ რჩეულიშვილის, ზაურ ბოლქვაძის, ჭაბუა ამირეჯიბის, ლევან გოთუას, რევაზ ინანიშვილის, არჩილ სულაკაურის, მუხრან მაჭავარიანის, რეზო ჭეიშვილის, ჯემალ ქარჩხაძის, გურამ დოჩანაშვილის, თამაზ და ოთარ ჭილაძეების შემოქმედება. მეოცე საუკუნის 80-90-იანელთა დასში აერთიანებს – ბესიკ ხარანაულის, ლია სტურუას, გივი ალხაზიშვილის, რაულ ჩილაჩავასა და სხვათა შემოქმედებას. ძნელია, თუ შეუძლებელიც არა, საზღვარგარეთულ ქართველოლოგიაში მოიძებნოს ასეთი კვლევის ანალოგი, რომელშიც ამგვარი რაკურსით იქნება გაანალიზებული მთელი ქართული მწერლობა და კულტურა.

მარია ჯიქიასადმი მიწერილ ერთ-ერთ წერილში დიდ უკრაინელ მეცნიერს, ქართველოლოგსა და ქართული კულტურის დიდ მოამაგეს დაუწერია: „მარია, გენაცვალე! ნუ მაწვალებ კითხვით, როდის დავამთავრებ ქართული ლიტერატურის ისტორიას, ვმუშაობ დღე და ღამე, ყველაფერს ძალიან ხარისხიანად ვაკეთებ“... მეცნიერი მართლაც რომ გულისყურით მისდგომია ამ ტიტანურ შრომას, რომელიც დაგვირგვინ-

და 740 გვერდიანი უნიკალური წიგნით ქართული მწერლობაზე.

2023 წლის 7 ნოემბერს ქართული მწერლობის დიდი მოამაგე, უკრაინელი ქართველოლოგი, გრიც ხალიმონენკო გარდაიცვალა.

ამ სტატიის დაწერა სულ სხვა მიზნით იყო ჩაფიქრებული და დაწყებული. ალბათ, ახლა მადლიერების წერილი უნდა დაერქვას... წერილი მადლიერი ქართველი კოლეგებისგან, მადლიერი ქართველი ხალხისგან. მარადიული ხსოვნა მის ძვირფას სულს!

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ბაქანიძე, ო. (2015). *კიევის უნივერსიტეტი – ქართველი ახალგაზრდების საგანგებო თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.*
- ჩილაჩავა, რ. (2020, 2 ოქტომბერი). საზღვარგარეთული ქართველოლოგიის უნიკალური შენაძენი. *ლიტერატურული საქართველო*, 12.
- ჩხატარაშვილი, ს. (2020, 17 ნოემბერი). *გაზეთი „თბილისის უნივერსიტეტი“*. Retrieved from <https://www.tsu.ge/en/university-newspaper/news/%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A3%E1%83%99%E1%83%A3%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%93-%E1%83%A8%E1%83%94%E1%83%A4%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%94%E1%83%94>
- ხალიმონენკო, გ. (n.d.). „ორმა ქართველმა ცხოვრების გზა მაჩვენა“. *პროფესორ მარია ჯიქიას არქივი, გამოუქვეყნებელი ხელნაწერი.*
- Будний, В., Ільницький, М. (2008). *Порівняльне літературознавство*. Київ: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія".

